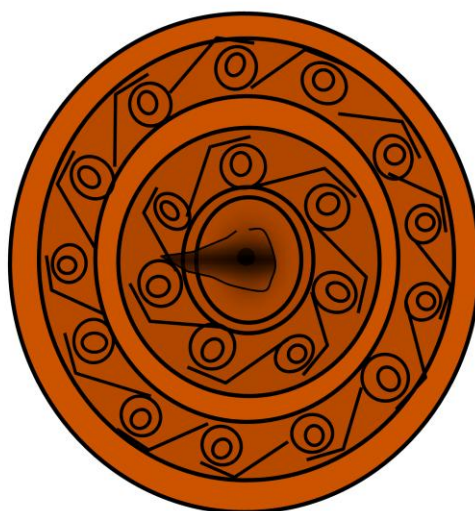

ÅRSRAPPORT 2012

SOLA
HISTORIELAG

1447

Sola Historielag 2012: 17.mai

Sola Historielag 2012: møter og aktiviteter

September møtet om evakueringen i 1940

Februarmøte om Losens historie

Oktober møte om Risavikas historie

Oktober møte om Risavikas historie

Novembermøte om Dødsvingen på Joa

September møte om oljås historie

Novembermøte Fotovandring i Stavanger og Sola

Julebasaren og Brit Hansen

ÅRSMØTE 2012

SAKSLISTE

1. Valg av møteleder og referent
2. Godkjenning av årsmelding 2012.
3. Godkjenning av regnskap 2012.
4. Framlegg fra styret/innkomne forslag.:

Fastsetting av årskontingent for 2012. Styrets forslag er å beholde kontigenten som i dag.

5. Valg:

3 medlemmer av styret:

a. styremedlem	Kåre Myklebust	på valg for 2 år
b. styremedlem	Rolf Soma	på valg for 2 år
c. styremedlem	Sverre B. Sunde	på valg for 2 år

Revisor

d. revisor	John Djup	på valg for 2 år

Valgkomité:

e. Aud Hauge	på valg for 2 år
f. Lars Harvaland	på valg for 2 år

Årsmelding

2012

ÅRSMELDING 2012 - SOLA HISTORIELAG

Styret har bestått av:

Leder:	Tor Erik Hansen
Kasserer:	Frøydis Krokedal
Sekretær:	Brit H. Hansen
Styremedlem:	Kåre Myklebust
Styremedlem:	Rolf Soma
Styremedlem:	Sverre B. Sunde
Styremedlem:	Tormod Lauvvik

Revisor:	John Djup
----------	-----------

Valgkommitte:	Reidar Melgård Aud Hauge Lars Harvaland
---------------	---

ÅRSMØTET. Årsmøtet ble avholdt 16.02.12 på Sola Sjukeheim og årsmeldingen viste at aktiviteten og økonomien er god i laget.

Lagets leder foreslo seg selv som møteleder og det ble godtatt. Brit Hansen ble som vanlig valgt til referent.

- Innkallelsen ble godkjent
- Årsmeldingen ble lest opp og godkjent uten kommentarer.
- Årsregnskapet var revidert og ble godkjent
- Ingen innkomne forslag

På valg var leder Tor Erik Hansen, sekretær Brit Hansen, kasserer Frøydis Krokedal og styremedlem Tormod Lauvvik. I tillegg var leder av valgkomiteen Reidar Melgård på valg. Alle tok gjenvalg.

Valget ble ledet av Arnold Røyneberg

Innspill fra salen:

1. Laget bør prøve å øke rente inntektene ved å sette mer inn på høyrentekonto. Til dette trenger de årsmelding og vedtak fra styret om hvor mye som skal stå på denne kontoen. Styret tar saken til under-retning.
2. Forslag om at overskuddet fra basaren på Julemøtet går til Sjukheimen. Styret tar saken til under-retning

STYREMØTER. Det er blitt avholdt 7 styremøter i perioden som har behandlet ca. 82 saker.

MEDLEMSMØTER. Det er avholdt 7 medlemsmøter og fremmøte har vært godt med god atmosfære. Det har vært en rekke gode kåsører og mange temaer har vært berørt som listen viser. Vi har for første gang på nesten 15 års virke måtte betale for foredrags holdere.

- 16. Febr. Per Øhman: "Losens historie"
- 22. Mars: Øyvind Gjerde: "Fuglelivet på Jæren før og nå"
- 13.Sept. Arvid Bærheim: " Glimt fra olje-eventyret - Fra den første olje til i dag"
- 11.Okt. Engwall Pahr-Iversen: " Risavikas historie"
- 15.Nov: Axel Helgeland Leversen " Fotovandring i Sola og Stavanger etter krigen"
- 6.Des: Brit Hansen og Torbjørng Stangeland: "Sanitetens 100år i Sola"
- 17.Jan: Tarald Oma: "I emigrantane sine fotspor"

ØKONOMI: Laget har som før en meget god økonomi. Pr. 31. desember 2012 hadde laget på høyrentekonto kr. 56356,- og på driftskonto kr. 36 960,-. Driften gikk med et lite underskudd på kr.414,- . Årsaken til dette er innkjøp av ny tråløs hodemikrofon og mottaker til denne til kr. 8362,-. En ny inntektskilde var tilskudd fra "Grasrotandelen" til Norsk Tipping. Så vi oppfordrer lagets medlemmer når de tipper eller spiller på Lotto til å dedikere midlene til Sola Historielag. Vi har også solgt den nye bygdeboka for kommunen og fått samme betingelser som bokhandlerne, så dette ble faktisk en god inntektskilde.Vi har ellers justert maten på møtene og gått over til kaffe og kaker. Dette har ikke helt slått ut når vi sammenligner inntekter og utgifter.

HISTORISK TUR TIL ØLBERG: Turen startet ved den nye parkeringen i Ølbergskogen. Videre gikk turen gjennom denne sørlige delen av Ølbergskogen hvor vi passerte fredete militære bygninger. Vi fortsatte så oppover på en gammel vei mot Klingsheim. Kjentfolk som Rolf fortalte om stedene og folkene vi passerte. Vi gikk så opp til Rægehaugen hvor Tor Erik fortalte historien om funnet i haugen på slutten av 1880-tallet. Vi fortsatte så nedover og fulgte den gamle Kyrkjevegen et stykke, men den er i dag ikke helt kontinuerlig. Vi tok en annen vei ned på sletten og passerte Sahara på veien for så å krysse langs golfbanen. Til slutt endte vi opp ved Domsteinane.

HISTORISK TUR TIL VIGDEL: I år forsøkte vi oss med en høst-tur. I strålende solskinn møtte dessverre litt få folk opp på parkeringsplassen ved Vigdelstranden. Turen gikk så opp den nye veien til Vigdelsveten hvor en utrolig flott utsikt ventet. Vi fortsatte så ned et kronglete terreng på baksiden. Neste mål var Vigdel fort som også er et punkt med flott utsikt. Vi var videre innom Steinansiktet, Prestasteinen og Nedgangshåla. Tilbake turen gikk vi gamleveien på nedsiden av Vigdelsveten.

17. MAI TOGET. Også i år var vi representert i 17. mai toget. Denne gangen hadde vi laget et innslag om "bryllup i gamle dager". Vi illustrerte dette med brudepar og følge kledd i "gamle" klær. Brudeparet kom i hest og kjerre. Hesten stilte Per Østraat opp med og han selv styrte tømmene. Inger Valen var brud, egentlig skulle hun selv ri med en sidesal, men den kom ikke fram i tide. Rolf Soma hadde laget en flott krone. Vi fikk låne bil av Olav Stangeland, som Rolf kjørte. Brit Hansen,Rolf Sola og Sverre B. Sunde var som vanlig ansvarlig for dette. Dessverre var været dårlig med plaskregn, så derfor ble draktene skjult av regnkapper. Men vi hadde allikevel fått 32 stykker til å være med i brudedefølge.

NY BYGDEBOK. Arbeidet med bygdehistorien fra 1930 til 1965 var endelig ferdig og laget ble aktivisert med salg.

KULTURMINNEVERNPLANEN: Kulturminnevernutvalget var lagt ned av politikerne, men Tor Erik tok et initiativ for å fortsette med utvalget uten politikere.

SLEKTGRANSKERTREFF:

Vi har hatt slektsgranskertreff på Sola Bibliotek hver tirsdag i vårsesongen. Oppslutningen har ikke vært helt det store, men det betyr at de som kommer får hjelp til å finne slekten sin. Brit Hansen og Eva Watne har vært ekspertene som har hjulpet til.

KONKLUSJON. Sola Historielag har også i 2012 hatt et meget aktivt år og nok en gang markert seg i kommunen.

For styret i Sola Historielag

Tor Erik Hansen
leder

Innkomne forslag

Ingen forslag

Årsregnskap 2012

Samandrag av rekneskapet for Sola Historielag 2012

	<u>Inntekter 2012</u>	<u>Inntekter 2011</u>
Medlemskontigent	18000	19750
SR bank støtte	0	25000
Matsalg	5018	5766,20
Salg bøker	4320	0
Renter	674	504
MVA-refusjon	673	1031
Norsk Tipping	881	0
17.mai premie	0	1000
Utlodning julemøte	3760	3900
Underskott	414	

	<u>Utgifter 2012</u>	<u>Utgifter 2011</u>
Matkjøp	6211,50	5418,50
Porto,	2850	3600
Trykksaker	721	487
Mikrofon	8362,50	0
Gave og blomster	2770	1177
Honorar foredrag	2200	0
Landslaget for lokalhistorie	1010	1010
Notestativ	0	345
Rogaland Historie-og Ættesogelag (Sydveste)	7280	6180
Årsmøtet RHÆ	1685	1048
Diverse	455	437
Avgift Brønnøysund	135	135
Gebyr	60	42
Overskudd		37035,70
Sum	33740	56951,20

Laget har og en myntsamling gitt av Gustav Rege.
Historielaget har og fått kulturprisen "SØK" av Sola Kommune.

Status 01.01.12

Brukskonto 37950,86
Hørentekonto 55780,-

Status 01.01.13

Brukskonto 36960,56
Hørentekonto 56356,-
Kapitalendring/underskott 414,30
Sum 93730,86

Frøydis Krokedal

Frøydis Krokedal
Kasser

Sola 20.01.13

John Djup
revisor

Vedlegg

Møte referat

2012

Møte nr. 1

Tid: Torsdag 16.februar kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Losens historie"

Per Øhman på jobb som los

Vi kaller herved inn til årsmøte med påfølgende medlemsmøte i Sola Historielag. Temaet for møtet er losens historie. Allerede i sagalitteraturen fortelles det om leidsogemannen som var en som kjente leia og kunne løse sjøfarende. For dette ble det gitt vederlag.

Allerede i middelalderen var losene regnet som en egen yrkesgruppe. Det var en hard konkurranse om losoppdragene, og dette kunne medføre farlige seilas. En los har stort ansvar for folk og skip. Utfor kysten av Sola, sør for Rott var det vanlig å ta los.

Vi har fått den nylig pensjonerte losen Per Øhman til å fortelle ikke bare om losens historie, men også noen av sine egne opplevelser som los. Han vil få litt hjelp av Atle Skarsten til å fortelle historien om losene fra Rott.

Referat møte nr. 1

Til stede: 35

Per Øhman fikk så ordet. Han skulle snakke om loshistorien. Han presenterte først seg selv og innrømte at han ikke var ekte Solabu, men født i Stavanger i Varmen. Men foreldrene flyttet til Myklebust i 1952 og siden har han vært her. Han reiste tidlig til sjøs som de fleste unge guttene gjorde den gangen. Den første turen til sjøs varte i 18 måneder-. Siden tok han utdanning og gikk gradene ombord. Så ble han los og har vært det siden 1974. Han gikk av som statslos 1.februar i år, men begynte rett etterpå hos Det Stavangerske Dampskibsselskab AS.

Loshistorien starter i 1274 med Magnus Lagabøters Landslov. Her ble det lovfestet betaling for losing. ½ mark sølv fra Tønsberg til Bergen, fra Bergen til Trøndelag og fra Trøndelag til Landsend. I 1561 ga Kong Fredrik II en forordning om losplikt, hvor det også stod at "Skipperen skal ha hånd om losens liv om han forsømmer seg". I 1720 opprettes Losvesenet og det var to Overloser. En for svenskegrensen til Åna-Sira og den andre fra Åna-Sira til Finnmark. Allerede da ble det innført barking i seilet som angir losfartøy og allerede fra 1725 kommer den røde stripen i seilet. Et merke de har den dag i dag. Det blir også avtalt fast signalflagg G (ønsker los) og H (har los).

For dette distriktet kan en ta Tananger losoldermannskap's historie tilbake til 1700 tallet. Sannsynligvis var det i Tananger losoldermannen satt i 1721, da var det kun en for hele Jæren. Ansvarsområdet har forandret seg litt opp gjennom tidene. Stort sett dekket de området fra Vigdel til Tungenes. Det var tre stasjoner: Vigdel, Rott og Tananger. I 1909 gikk Tananger losoldermannskap inn og ble lagt under Stavanger.

De svarte Rott'ane er en del av denne Tanangers loshistorie. Det var to brødre som flyttet fra Karmøy til Rott, og ikke minst deres tre berømte sønner som startet denne historien. Med dem vokste det frem et losdynasti på Rott. Som en følge av det store svarte skjegget deres, fikk de tre sønnene tilnavnet "De svarte Rott'ane". Gjennom 5 generasjoner og hele 17 loser har denne slekten vært med å lose skip langs kysten. Også på Vigdel var det stasjonert en los. Den siste var bestefaren til Ola S. Vigdel.

Det kom en ny lov om losvesenet 1.juli 1948 og den gamle inndelingen i overlosdistrikter faller bort og losdirektøren overtar. Det innføres et losstyre. Fra 1952 sorterer losvesenet under Fiskeridep. Fra 1953 overtar staten alt materiell/fartøyer. Losoldermannene sorterer nå direkte under losdirektøren. I perioden 1948 – 1970 ble antall loser redusert fra 500 til 350 statsloser.

Losene på Rott flyttet etter hvert inn til Tananger. Losene hadde bedre råd en folk flest og bygde seg flotte boliger i området som blir kalt "Losbyen" i Tananger. Fremdeles i dag kan en se de karakteristiske husene som alle har utkikks vindu på loftet. Her kunne de sitte å se om det var skip som lurte seg unna losavgiften.

I 1974 begynte Per som los. Han startet først som los i Det Stavangerske Dampskibsselskab AS, og var da bylos. De loset skip fra Stavanger og ut. I Tananger var de såkalte "tørnlos" eller kystlos. De tok skipene fra kysten og inn. I tidligere tider var det konkurranse om å ta los. Ofte lå det 2-3 forskjellige loser ute på Tjør som kaptet om å komme først fram. De jobbet hardt og Ola S. Vigdel fortalte at bestefaren hans var på en dag tre ganger i Stavanger for så å komme seg til fots tilbake.

Losingen ble mer regulert senere, men var fremdeles ganske tungvint. Tanangerlosen kunne for eksempel lose til Sandnes eller Sauda, men ikke tilbake igjen. For å komme hjem igjen måtte de finne andre transportmetoder. Dette var jo ganske tungvint hvis en loset til f.eks. Løddingen i Lofoten. De hadde ordre om å returnere på "billigste måte". Dette betydde at Per sin retur var først med ferje og buss til Finse, deretter tog til Oslo og videre til Stavanger. Dette var jo kjedelig når en var alene, men en del ganger var de flere loser på

hjemturen. Da hendte det at det ble en liten fest på toget. En gang var de hele 12 losere, da mente konduktøren at det kanskje var best at de fikk en egen vogn.

Før i tiden måtte losen selv holde oppsyn med skipene. Først lå de på Tjør og Rott, men senere når de fikk hurtigere los-skøyter kunne de gå rett ut fra Tananger. I begynnelsen hadde de intet fast oppholdsted, men fikk mitt på 50-tallet overta en hytte fra forsvaret som ble den første loshytta. Senere fikk de ei ny og moderne hytte.

I begynnelsen var det noen ganger veldig farlig å gå fra losbåten over i skipet. Før som nå måtte de klatre opp ledere, men i dag har de bedre og raskere losbåter som kan holde seg inntil skutesiden. I begynnelsen var det bare en losbåtfører. Men etter at en ”bylos” datt på sjøen med en stor tykk ullfrakk, uten redningsvest, ble dette forandret til at det alltid skulle være to. Losen ble reddet, men måtte taues inn til land da losbåtføreren ikke klarte å få ham ombord.

Per fikk spørsmål om hvorfor ulykker som St.Svithun eller den i Italia kunne skje. Han svarte at det alltid er flere hendelser som fører til slike ulykker. Dette var bl.a tilfellet med St.Svithun hvor de var ute av kurs uten at det ble oppdaget.

Å bli los i begynnelsen var tidligere via personlige anbefalinger. Ofte gikk det å lose igjen i familier. Dette er ikke tilfellet i dag, da det er kvalifikasjonene som teller.

I 1981 ble alle losene statsansatte og fikk fast lønn. Da ble det slutt på den oppdelingen de hadde hatt. I 1994 kom det ny lov om losing, da ble losdistriktene delt opp i tre trafikk sentraler. En i Oslofjorden, en i Rogaland (Kvitsøy) og en i Lofoten. De regulerer all skipstrafikk og optimaliserer bruken av losen, slik at de nå loser begge veier. For å redusere utgiftene får de også andre turer inn i mellom.

Selv om vi i dag har radar, GPS og andre hjelpemidler så er det allikevel lokalkunnskapen som er viktigst. Per ga eksempler på hvordan de i halvmørket under krigen, da fyrene var slukket, allikevel kunne lose sikkert. Per Øhman overbeviste oss i salen ved hjelp av en del eksempler at han kjente hver holme, vik og skjær langs kysten.

Per er i dag pensjonert statslos, men begynte dagen etter at han ble pensjonert, hos Stavangerske AS som los. Det var der han først startet. Selv 38 år som los er tydeligvis ikke nok.

Etter pausen tok Brit ”fritt ord” og fortalte om gjenferdet på Stangelandsvegen i 1935. Dette ble tydelig satt pris på i salen. Det var litt overaskene at ingen hadde hørt denne historien før,

Møte nr. 2

Tid: Torsdag 22.mars kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Fuglelivet på Jæren før og nå "

Med den stadige utbyggingen på Jæren og ikke minst på Nord-Jæren har områdene hvor det var et rikt fugleliv stadig blitt mindre. Dette har selvsagt gått ut over mangfoldet i naturen og de neste generasjonene vil kanskje ikke oppleve det samme som vi har.

Vi har fått **Øyvind Gjerde** til å fortelle om hva som har skjedd med naturen på Jæren de siste hundre år, og hvordan dette har påvirket fuglelivet. I dette foredraget får vi treffe noen av fuglene på Jæren og høre nærmere om hvilke utfordringer de har i det moderne kulturlandskapet.

”Fritt ord”: Denne gangen får Torlaug Valvik ordet.

Referat møte nr. 2

Til stede: 25

Da Tor Erik ikke kunne være til stede så ble det Tormod som ledet møtet. Dagens foredragsholder var Øyvind Gjerde, han skulle snakke om fuglelivet på Jæren før og nå. Til daglig er han ansatt i FN-sambandet som har som oppgave å drive folkeopplysningsarbeid om FN i Norge. I tillegg er han en meget aktiv amatør ornitolog. Han kommer fra Molde. Fuglekikking er hobbyen hans. Hans startet med å si at han var svært glad for å bli bedt til å holde foredrag.

Fuglelivet er det ikke forsket mye på, men en del bøker er blitt skrevet. For eksempel i Jærboka bind 3, handler det om fuglelivet på Jæren. På Revtingen hadde Stavanger museum i sin tid en stasjon for observasjon av fugler og fugletrekk. Siden det er mildere her en andre steder i landet trekker fuglene ofte via Jæren på sin vei nordover. Jærlandskapet er også helt spesielt i landsammenheng. Her er det 7 mil med sandstrender og landskapet innefor har innsjøer med siv og gress. Lyngheiene og flere elver renner ut på Jærkysten og alt danner gode forhold for et variert fugleliv. Men mye har forandret seg opp gjennom årene, innsjøer er tappet ut eller gror helt igjen. Områder som Skas-Hegre ble demmet opp og gjort om til dyrket mark. Mer og mer av den udyrka marka blir enten dyrket opp eller bygget ut med hus og veier. Alt dette påvirker balansen i fuglelivet og ikke minst mangfoldet. Bestanden av måker og kråker øker mens andre fugletyper minker. Faktisk har bestanden av skarv økt mer en kråke.

Men det er fremdeles et rikt fugleliv. F.eks. på Tjør kan en finne Havhest, Toppskarv, Lom, Alke og Lundefugl uten om de mer vanlige som Ærfugl og flere typer måke. Øyvind visste hele tiden bilder av de forskjellige fuglene hans snakket om.

Havørnen er faktisk en fugleart som har øket bestanden og det er nå ca. 40 par som hekker i distriktet etter at bestanden minket veldig på 1990-tallet. En annen merkelig fugl som er funnet her er Små-lomen. Den er merkelig fordi den ikke kan gå, den kryper når den hekker på land. Det er funnet flere langs strendene i Hafrsfjord. Vipa er jo en kjent Jærfugl, men bestanden har minket med 30-40% de siste 15 årene.

Kråkene har fått skylda, men reven tar også eggene. Reirene er for mennesket vanskelig å oppdage der de er plassert mellom stein og tuer. Kråkene har økt. En opptelling på 1980-tallet viste 23 700 i distriktet. Bare ved Mosvannet i Stavanger er det i år talt 18 000.

Etter foredraget kom det en del kommentarer fra salen, blant annet om Gustav Helleberg som hadde skutt/fanget 1700 kråker et år. Han fikk 1 kr. per kråke, men måtte betale halvparten i skatt. Det var herradkassereren som betalte ut pengene.

Tormod takket for foredraget og la til at han hadde spurt ca. 20 stykker om å holde foredrag om fuglelivet på Jæren og var derfor veldig takknemlig for at Øyvind Gjerde kunne stille opp.

Torlaug Valvik holdt ”fritt-ord” innlegg. Hun hadde kommet til Sola da hun var 9 år og bosatte seg på Sørnes. Her hadde hun sitt kongerike. Her var det mye fugl og hun fant reir og blåste egg. Særlig på 1960/70-tallet var det mye fugl, da det var boss plass på Sørnes.

Hele livet har hun vært interessert i fuglelivet. Hun har sett

Gjøkunger, Ugler, Pilfink, Rødstrupe, Bokfink, Låvesvale, Stær, Skjære og mange andre fugler på Ytraberget. Hun holdt et engasjerende innlegg.

"Historisk tur til Ølberg or Ræge"

Tid: Søndag 22.april

Sted: Parkeringen i Ølbergskogen

Tysk brann hydrant, symbol på Grina vannverk anlagt av tyskerne

Grina vannverk ble bygget ut med ledningsnett fra Hommersåk til bl a Sola og Forus for å skaffe tilstrekkelig med vann. Ledningsnettet ble også påmontert en rekke brannhydranter i de mest utsatte områder.

Ølbergskogen militær anlegg

Leiren består av en rekke ammunisjonshus, bombevern og enkle skur for diverse oppbevaring på nordsiden av området. De ekstyske ammunisjonshusene, opprinnelig ca. 20 stk., er enkle, panelte bindingsverkbygninger som har ligget spredt med ca. 50 meters avstand langs et veinett. Innimellom disse ligger der bombevern, enkle trebygninger med tykke vegger fylt med sand. Hvert bombevern ser ut til å ha «betjent» 3–5 ammunisjonslagre. Bortimot halvparten av de opprinnelige bygningene står fortsatt og er meget godt bevart, enkelte er imidlertid preget av forfall. Lengst syd i området ligger to rekker med ammunisjonshus avgrenset med langsgående jordvoller. Bygningene er satt opp i bindingsverk, den ene rekken i 1963, den andre i 1971, og ligger «skulder ved skulder» atskilt med mellomliggende jordvoller, noe som var karakteristisk for utbyggingen av ammunisjonshus i denne perioden. I området finnes det også noen ekstyske bunkere med overdekket innkjøring fra to sider. 23 bygninger er fredet av Riksantikvaren

Rægehaugen

På Regehøgda, rett syd for dagens flyplass på Sola, begynte grunneieren i 1881 å kjøre stein og jord fra midtpartiet av en av tre store gravhauger. Han kom ganske snart ned til to store gravkister som lå parallelt, henholdsvis nord og sør for sentrum. De var bygd av steinheller og var helt uskadd. Mannen slo hull på sideveggen til den nordre kista, og han kunne kripe inn i det best bygde og rikest utstyrte gravmæle vi kjenner fra bronsealderen i Norge. På gulvet skimtet han i halvmørket flere vakre bronsesmykker som lå på sin

opprinnelige plass etter at den døde var gått i oppløsning og forsvunnet. Det var en halskrage, en spenne, to armbånd, en stor beiteplate, en dolk og forskjellig draktpynt. Lite ante gårdbrukeren at dette var rester av en nesten 3200 år gammel kvinnegrav.

En kvinne av høvdingslekt, kanskje ættens overhode på dette tidspunktet, var lagt til hvile her. Hun hadde fortjent en gravåpning under verdigere former, men dette var før fornminnelovens tid, og selv en arkeolog kunne på denne tida gå ganske brutalt fram under en utgravning. Grunneieren var dyktig nok, han leverte gjenstandene til Stavanger Museum og beskrev funnforholdene så godt at vi i dag så noenlunde kan rekonstruere kvinnens plassering i kista .

Det er tydelig at hun var gravlagt etter samme skikk som var vanlig i Danmark på denne tida, og hvor vi kjenner en lang rekke graver som er så godt bevart at både de døde og deres klær er delvis inntakt. Begge gravkistene er tidligere restaurerte av AmS og står åpne i den ene gavlveggen slik at interesserte kan beundre deres byggemåte. Noe en kan se ved å besøke gravhaugene på Rege.

Møte nr. 3

Tid: Torsdag 13.september kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Glimt fra olje-eventyret - Fra den første olje til i dag"

"Oljå" er blitt en del av oss. Men som alt annet har den en historie. Solabuen **Arvid Bærheim** er en av de som har vært med på deler av denne historien. Han vil denne kvelden fortelle om hva som har skjedd fra begynnelsen til i dag, sett fra en oljearbeiders ståsted.

REFERAT MØTE NR.3

Til stede: 27

Leder åpnet møte med å opplyse om noen små forandringer som vil bli gjort for møtene framover. Vi vil nå gå over til å ha møtene på andre torsdag i måneden og ikke den tredje som tidligere. Dette er gjort hovedsaklig for å tilpasse desember møtet. Videre har vi gått over til kake og kaffe i pausen i stedet for rundstykker. Grunnen er at vi ofte har sittet igjen med flere rundtykker etter møtene og dette har gjort vi har tapt penger.

Leder informerte videre om avdukingen av minneplakketen og arrangementet i kirken i anledning markeringen av Sanitetens 100 års-jubileum.

Møtet denne kvelden var om olje-eventyret fra den første olje til i dag. Foredragsholder var Arvid Bærheim, solabu og sønn av Leo Bærheim som var vaktmester på ungdomskolen i mange år. Faktisk hadde Arvid selv vært lærer bl.a på Sola Ungdomskole før han begynte i Oljå. I 1982 hoppet han av læreryrket og ble ansatt som oljejournalist i oljetidsskriftet Noroil. I 1984 ble han ansatt som informasjonsmann og redaktør i Esso Norge. Der arbeidet han til han pensjonerte seg i fjor.

Han startet med å vise noen små filmklipp fra de første boringene på norsk sokkel i 1966/67. De var tatt fra riggen Ocean Traveler av en sauebonde fra Gjesdal, Sven Magnus Oftedal, han hadde jobb på riggen i en periode. Denne første boreriggen Ocean Traveler ble bygget i New Orleans, USA, og ble tauet over Atlanteren sommeren 1966 og ankret opp i Dusavik utenfor Stavanger. Arvid hadde hatt sommerjobb ombord i 1967. Han tjente så mye på et par uker at han slapp å ta andre sommerjobber etterpå. For lønna kjøpte han stereoanlegg som han tok med til Blindern. Den jobben han gjorde var selvfølgelig nokså ukvalifisert arbeid. For det meste blandet han boreslam og sopte dekk. Han var også med

på heising av rør fra lagerplass til boredekk og lossing av supplybåter. Totalt jobbet han 150 timer i løpet av snaut to uker. Det var under siste delen av borefasen av brønn 25/11-1 sommeren 1967 at han hadde sitt offshore stunt og korte karriere som offshore oljearbeider. Gjennom sin onkel Leif Bærheim som jobbet som sveiser på North Sea basen i Stavanger fikk han jobb som roustabout på Ocean Traveler sommeren 1967. Han reiste ut med supplybåten Smith Lloyd 8. Spennende å bli heist opp i basket, og det nyttet ikke med høydeskrekk der ute. Men heldigvis gikk reisen hjem med helikopter. Det var en spennende opplevelse for en ung student, og ikke uten farer. Den gang var det ikke mye sikkerhet og han opplevde flere farlige hendelser og til og med fysiske skader på personer. Men han husket også de gode sidene som mye og god mat. Sven Magnus Oftedal som tok filmsnuttene som ble vist, skrøyter ofte av at han spiste godt på riggen, 77 egg på 11 dager. Dessuten var det softis maskin , så oljepionerene ble velfødde.

Den første brønn som ble boret på norsk sokkel startet 19. juli, 1966 og avsluttet 10. oktober samme år. Total dybde: 3015 meter. Denne brønnen var helt tørr.

18. oktober, 1966, startet boring av brønn nr. 2 på norsk sokkel , 25/11-1. Det skulle vise seg å bli en begivenhetsrik brønn med mye drama som lett kunne ha ført til at norsk oljeleting kunne fått en alvorlig skudd for baugen helt i starten. Det var mye dårlig vær under boring av den andre brønnen. 6. november rente supplybåten Smith Lloyd 8 inn i en av søylene og slo hull på pontongen. Søylene tok inn vann, og riggen fikk sterk slagside. Mannskapet fikk beskjed om å evakuere, noen klatret ned leiderne og andre hoppet i sjøen og ble plukket opp av supplybåten. Takket være snarrådighet fra noen av nordmennene ombord ble det satt i gang pumping av vann inn i pontongene på motsatt side. slik at riggen rettet seg opp, og den unngikk så vidt å kante. Pumper ble fløyet med helikopter fra Stavanger. Vann ble pumpet ut og riggen ble reddet, men det var nære på Nordsjøens første oljekatastrofe. Riggen ble tauet til Rosenberg verft i Stavanger for reparasjon og modifikasjoner.

Ocean Traveler ble etter reparasjonen tauet ut til feltet igjen, men hadde store problemer i det tøffe været. Men da været ble bedre kom boringen i gang igjen og andre letebrønner ga det første norske oljefunnet i 1967. Det skjedde i den historiske lisens 001 som ble svært viktig både for Esso og for Norge. Men opptakten til det norske olje-eventyret kunne lett gått galt da vi kunne hatt vår første store oljekatastrofe på norsk sokkel. Heldigvis ryddet norske sjøfolk opp, men de hadde også en god porsjon flaks.

Arvid viste så bilder og fortalte om dagens oljefelt som Esso Norge opererer idag. Det er Balder, Ringhorne og Jotun. Det første feltet som ble ferdig produsert og platformen fjernet var Odin, ble også operert av Esso. Da de skulle fjerne platformen søkte de om at understellet kunne brukes som fiskerev, noe Esso tidligere hadde gjort i Mexicogulfen. Men det ble avslått.

Arvid fortalte om den rivende utviklingen i denne bransjen med moderne seismikk (lydbølger) gir et mye bedre bilde av undergrunnen enn før. Retningsboring gjør at det er mulig brønner i alle retninger nesten, vertikalt og horisontalt og dermed nå alle deler av reservoarene.

Arvids jobb i inforasjonsavdeling gjorde at han fikk være med på mye spennende og interessant. Bl.a. har han vært med på alle ONS arrangementene utenom i år. Han har og vært med på å få involvert skole elever i å lære om oljevirkksomheten på mange forskjellige måter.

Til avslutning reflektert han om hva oljenæringen hadde betydd for Norge, og ikke minst for Sola kommune?

- I 1967 var det registrert i underkant av 300 ansatte i oljevirkksomheten, i 1973 i overkant av 6000.
- I 2007 var det direkte 38 391 sysselsatte i petroleumsnæringene.
- Total sysselsatte tilknyttet olje- og gassvirkksomheten i dag er 75.000

- Blant de med bosted i Norge var det Rogaland og Hordaland som hadde flest med arbeid i petroleumsnæringene. 64 % var bosatt i et av disse fylkene.
- Sola og Stavanger på topp med antall petroleums-sysselsatte på rundt 10 - 12 %.
- I dag bidrar olje og gass, som er Norges største næring, med rundt 20% av brutto nasjonal produkt.

Etter fordraget og pausen hadde Tor Erik kveldens fritt ord. Han reflekterte om hva Sola ville vært uten oljå. Sola er fra gammelt av et rikt og mektig sted hvor folk bosatte seg tidlig. Det viser funn som bl.a fra Rægehaugen. På Erling Skjalgssons tid var Sola kanskje det mektigste stedet på vestlandet. Men etter denne tiden forsvant makten. Stavanger by ble dannet og folk flyttet ditt. De hadde bedre havn og kunne tilby andre jobber enn bare bondeyrket. Faktisk helt fram til flyplassen kom var Sola en fattig jordbrukskommune uten industri. Flyplassen gjorde at noe forandret seg, men kommunen var allikevel en jordbrukskommune. Helt til raffineriet kom, den første industrien i kommunen. Etter dette kom oljå og forandret kommunen til det den er i dag. Det er vanskelig å si hva Sola ville vært uten, men det er fare for at det ville vært en jordbrukskommune, lignende Klepp avsluttet Tor Erik med.

Møte nr. 4

Tid: Torsdag 11.oktober, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Risavikas historie"

"Fra sjø er du kommet - til havn er du blitt" er navnet på boka om Risavika Havns historie og utvikling. Boka er ført i pennen av forfatter **Engwall Pahr-Iversen**. Han vil denne kvelden ta oss med fra vikingtiden fram til i dag, og viser Risavikas posisjon som naturlig forbindelsespunkt til resten av landet og verden utenfor, samt havnens posisjon i internasjonalt perspektiv. Her fortelles om hummerfiske, 2. verdenskrig, raffineriutbygging, moderne havneutvikling og mer.

REFERAT MØTE NR.4

Til stede: 40

Leder åpnet møtet og ga ordet til dagens foredragsholder, Engvald Pahr-Iversen og nevnte at han nå var pensjonert, men var før en kjent stemme fra lokalradioen i Rogaland. Engvald startet med å si at han vanligvis får spørsmålet: "Er det slik han ser ut?". Men slik han var blitt introdusert så slapp han å si det. Kona synes det var synd at han hadde sluttet i radioen, mer for å si at da kunne hun skru ham av når hun ønsket.

Engvald hadde tidlig vært opptatt av historie og om vikingene som reiste ut bl.a. fra Risavika. Men det mest imponerende var at de også fant veien tilbake. Om bevis på vikingenes reise nevnte han at det hadde vært to store myntfunn i nærheten av Risavika, et med mynter datert 806 e. Kr. og et annet 1017 e.Kr. Dette var for ham et bevis på at folk reiste ut og kom tilbake. Nær Risavika gravde de ned pengene, da de ikke hadde madrasser å gjemme dem i, sa han i en morsom tone. Andre arkeologiske funn rundt Risavika viser at stedet har vært meget sentralt i tidligere tider. Fra Vestlandet og Risavika var det tidlig fremmed handel med England for en foretrakk denne reisen framfor sør-østover til Danmark. Reisen til England var allikevel farefull. Hvis en rodde med 3 knop kunne det ta 5-6 dager. Det sikreste var å komme seg rett over til Skottland og seile kysten sørover. Fra gammelt av har havnene i Tananger og Risavika vært antatt som "trygge". Det står skrevet i "Stavanger Cicerone", utgitt til den store landsregattaen i 1868. *"På høyre Haand har du Indløbet til Tananger, en ypperlig Havn med 250 Indbyggere, Den anløbes aarlig af 5-600 Skibe foruden en Mængde Baade og Smaafartøjer til og fra Vaarsidlfisket. I vor Tid kappes Stedet med Ekersund som Exporthavn for Jærlandets Makrel, Lax og Hummer."*

To ganger under Napoleonskrigen i 1808 og 1810 prøvde Engelske fregatter å ta seg inn til Tananger, men ble angrepet av iltre små Norske skip. I begge tilfelle måtte Engelskmenne gi opp.

Den moderne utbyggingen av havnen i Tananger og Risavika startet da kommuneingeniør Oscar Goa i begynnelsen av 1960-årene fikk igjennom at en molo måtte bygges for få bedre forhold i Tananger havn. Ikke lenge etter sjedde noe annet viktig. En Shell sjef ankom til området for å vurdere byggingen av et raffineri. Men det stod mellom Danmark eller Norge. Egentlig ønsket de å bygge det enten i Nevlunghavn eller på Forus. Det ble til at Shell valgte Risavika bl.a. på grunn av gode havneforhold. Til historien hører det også at Shell bygde et raffineri i Fredricia i Danmark. Sola kommune satte en betingelse til byggingen av raffineriet, nemlig at stedet skulle være kontoradresse for Shell. Men det ble avslått av departementet. Normalt er det ikke kommunestyremøte i romjulen, men i 1964 ble de nødt til å avholde et. Da ble det bestemt å gi konsesjon til Shell for å bruke raffineritomten. Fem måneder senere kom det nye kommunestyreavgjørelser, denne gangen at Shell måtte selv betale havneanlegget og utbedring innseilingen. 14 dager etter dette ga regjeringen grønt lys til byggingen av raffineriet. Engvald nevnte i sammenheng med bygging av raffineriet, ”slaget ved Breiavannet”. Det var italienske arbeidere som braket i sammen med lokale norske i et gedigent slagsmål utenfor Alikken. Raffineriet ble offisielt åpnet av Helge Seip 24.okt. 1967, da statsministeren, Per Borten var syk. Raffineriet ble avvirket 17.april 2000.

Oljå kom og utover 1970-årene ble Norsco- basen stadig utbygget. Baseområdet ble hovedkontor for Phillips Petroleum og driften av Ekofiskfeltet.

1992 var et sentralt år, da ble Stavanger Interkommunale Havnevesen dannet. Et samarbeidsorgan mellom næringsinteresser og kommunene Sola, Stavanger og Randaberg. Uten dette offentlig-private samarbeid hadde Risavik området aldri oppnådd det har i dag. Et slikt samarbeid er nå blitt en model for andre lignende samarbeidsprosjekt i landet. Dette samarbeidet gjorde det også mye lettere å få besluttet et konserthus i Stavanger. Nå kunne jo hele utenriksterminalen flyttes til Risavika.

Engvald avsluttet med en del små historier. Etter foredraget fikk han blomster av lagets leder.

Etter pausen hadde John Djup fritt ord. Han snakket om Sola Ungdomsskole. Den stod ferdig i 1965 og kostet da 4,5 mill. Kr. Til sammenligning kostet den nettopp avsluttede rehabiliteringen 120 mill. Kr. I begynnelsen var det 450 elever, men dette økte fort til 700. Da måtte kjelleren brukes og et rom laget i aulaen. I 1975 kom Tananger Ungdomsskole og 1981 den på Dysjaland. Det hjalp på elevtallet på Sola. John var innom at lærerne måtte være strenge da mange elever på skolen ofte kunne bli bråk. En gang var det slossing mellom elev og lærer og dette havnet i avisen. John var ikke engang til stede, men måtte svare journalisten.

John nevnte så kursplan system hvor eleven ble gradert etter evner, men dette ble senere forandret. Mobbing også den gang et viktig tema.

"Historisk tur til Ølberg or Ræge"

Tid: Søndag 21. Oktober

Sted: Parkeringen ved Vigdelstranden

Møte nr. 5

Tid: Torsdag 15.november, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Fotovandring i Sola og Stavanger etter krigen"

Axel Helgeland Leversen har tidligere vært journalist og opp gjennom tidene opparbeidet en stor bilde samling fra "før i-tid" fra Stavanger og omådene rundt. Han skal denne kvelden vise oss hvordan det så ut i Sola og Stavanger fra krigens slutt og framover. Dette kan bli en spennende kveld med god stemning.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.5

Til stede: 47

Leder åpnet møtet og ønsket Axel Helgeland Leversen velkommen. Han var nå pensjonist, men hadde før vært selger og jobbet i butikk. De senere årene hadde han jobbet med ungdom gjennom HVPU. Tidlig fikk han interessen til fotografering og han fikk seg et kamera. Han gikk lange turer i Stavanger og tok bilder, som han i dag bruker i foredrag og bøker. Han har nettopp gitt ut en bildebok fra Stavanger. Han hadde tidligere i en kort periode bodd i Sande Terrasse på Sola. Men han var kry av at han var den første siddisen som holdt foredrag om Sola.

Foredraget hadde han kalt "Fotovandring i Sola og Stavanger etter krigen".

De første bildene var fra området rundt Breiavannet, tatt av tyske soldater. Deretter et bilde som viste hus pyntet til fest i anledning ankomsten av Kong Håkon. Dette var rett etter krigen så gatene var nå fylt med engelske soldater i motsetning til under krigen hvor de var tyske. Deportering av noen av disse ble vist på et bilde. Etter krigen var det viktig for de allierte å destruere alt tysk militært utstyr. På Bærheim ble tyske fly ødelagt og begravd. På Sola ble engelske soldater etter hvert erstattet av amerikanske. De kom i store transport fly. På flyplassen ellers begynte den sivile flytrafikken å komme så smått i gang. Og nye flyruter ble opprettet. Axel viste bilder fra hvor han i flere sommere hatt tilbrakt ferien, nemlig like over Sola stranden. Han hadde veldig gode minner derfra. Axel hadde også noen bilder fra Sola sentrum og fra Sande Terrasse. Faktisk hadde han noen skjeldne bilder da han selv hadde tatt flyfoto fra bl.a. Sande Terrasse. Før han så returnerte til Stavanger var han innom Solakrossen og fikk mange kommentarer fra salen.

Første bildet tatt ovenfra og nedover Kleiva, fikk reaksjoner i salen. Folk fra Sola og Tananger visste at bussene derfra parkerte der før de returnerte. Dette var ikke Axel klar over og han måtte innrømme at det var rart å måtte komme til Sola for å lære noe om Stavanger. På bilder fra Strandkaien kjente folk seg igjen. Det var her bussene gikk fra senere. Og det var her vinmonopolet lå. Ferjene til Haugesund gikk også herfra i

begynnelsen. Et bilde viste M/S Haugesund og det ble diskusjon om bilene kjørte ombord eller ble heist inn. Flere bilder ble vist fra Kleiva med bl.a. Hotell Ritz, folk i salen småkommenterte og kjente seg igjen. Bilder av gamle hus som i dag er borte førte til kommentarer fra salen. Riving av husene nederst i Kleiva var det første tegnet på opptur for Stavanger, nemlig byggingen av Atlantic hotell. Turen gikk rundt i sentrum av Stavanger som alle hadde et eller annet forhold til. Bilder er umulige å beskrives med ord, og Axel hadde mange. Til slutt måtte faktisk leder be ham avslutte selv om de i salen nok kunne ønsket seg mer. Alle kôste seg i hvertfall.

Etter pause hadde leder et innlegg om et meget særpreget stedsnavn, nemlig "Dødssvingen".

Dette uttrykket om en sving på Joa hadde vært holdt svært aktivt i live i over 50 år. Men visste de i salen egentlig hva som var grunnen til navnet. Det hele startet for 95 år siden, i 1917. Dette var rett etter at bilen hadde kommet til landet. Det var 3 familier fra Stavanger på tur i en bil til Sola. De hadde hatt en stopp på Røyneberg og en del alkohol hadde blitt konsumert. Dette endte da opp i en ulykke hvor 2 personer omkom. I 1929 kom, p.g.a. en annen ulykke, uttrykket "Dødssvingen". Navnet ble holdt i hevd i 50 år og ble brukt som referanse i offentlige papirere, selv om svingen var fjernet mange år før. Innlegget førte til mange gode kommentarer fra salen.

Møte nr. 6 **JULEMØTE I SOLA HISTORIELAG**

Tid: Torsdag 6.desember, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

Julemøte om Sanitetens 100år i Sola

Saniteten i Sola fyllte 100 år i år. I anledning feiringen av jubileet så har vår egen Brit Hansen i sammen med Torbjørg Stangeland laget et tilbakeblikk på hva foreningen har gjort i disse 100 årene. Dette fordraget ble en skikkelig suksess. Og det er ingen tvil om at Saniteten har utført mye for samfunnet i Sola. I dag er mange av disse oppgavene overtatt av det offentlige, som sykesøstertjeneste og hjemmehjelp. Saniteten stod også bak initiativ til gamlehjemmet, de drev vaskeri og mye annet, alltid basert på frivillig innsats.

Men for å få en skikkelig gammel før-jul stemning vil vi også i år gjenskape basaren og ha utlodning. Så husk å ta med penger. Og det blir jo ikke jul uten at Erik L. Sande har tippelek. Så her gjelder det å skjerpe hjernen som på all julemøtene i historielaget.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.6

Til stede: 36

Leder åpnet møtet og startet med å si at denne kvelden var det mye på programmet. Den første delen var et foredrag om Sanitetens 100år i Sola. Det samme foredraget som ble holdt av Brit Hansen og Torbjørg Stangeland i anledning foreningens 100års jubileumsfest den 14. September. Deretter var det basar, julegrøt og til slutt Erik L. Sandes årlige tippelek.

Torbjørg Stangeland startet foredraget med å si at hun synes det var veldig kjekt å være her på møtet for fortelle om Sanitetens 100 års virke i Sola. Hun hadde selv vært medlem og leder i mange år. Til 90 års jubileet i 2002 ble det skrevet bok, det er mye historie i den boka, men etter hva som nå er funnet fram til 100års jubileet kunne enda en bok blitt skrevet. Denne historien er det Brit Hansen fra Sola Historielag som kan. Hun har dukket ned i avisarkivet og funnet mye spennende stoff. Bildeframvisningen er laget av Tor Erik Hansen.

Brit overtok nå med det som var grunnlaget for stiftelsen for foreningen. Det hele startet 11. mai 1912 med salg av maiblomsten. Det ble solgt ca.2000, for 10 øre pr. stk. Formannen i Haaland maiblomskomitee var Anna Hjelmæsæth, en person vi skal få høre mye om. Pengene skulle gå til trengende tuberkuløse. Den 18.mai 1912 innstilte Haaland Maiblomstkomiteen sin virksomhet og pengene ble grunnlaget for å starte Sola

Sanitetsforening, og datoen ble 4. Juni samme året. Foreningen skulle motarbeide tuberkulosen i bygden, yte hjelp til tæringssyke, sanatoriehjelp, god pleie hjemme. Etter 3 måneder hadde de fått 120 medlemmer. Det første arbeidsmøte var i oktober på Sandetun hos Tine Sande.

I 1913 ansetter sanitetsforeningen sykepleierske for bygden. Foreningen betalt utdannelsen som varte 1 år ved NKS sitt elevhjem i Kristiania. Nesten all inntekt var basert på basar, utlodning og ofring i kirken. Som et eksempel støttet Haaland Herredsstyre i 1913 foreningen med 60 kr. til utdannelsen av sykepleiersken. Selv fikk de inn på en basar samme året kr. 605,15. (Det er det samme som kr. 30.500,- i dag)

Så i 1914 var sykepleiersken ferdig med sin utdanning og kunne begynne sitt virke. Det kostet 50 øre for medlemmer og 75 øre for ikke medlemmer å leie henne.

Herredsstyret hadde ikke helt forståelsen av hvor viktig arbeid foreningen gjorde og det hele endte ofte opp som en politisk debatt. En slik som denne fra 1917 om bidrag til tuberkulosesaken. Tananger Tuberkuloseforening og Malde sogns sanitetsforening hadde søkt om en årlig bevilgning som bidrag til sykepleierskens lønn.

- Her er noen av kommentarene: Bevilget man til den ene så måtte man bevilge til den andre. Saken var meget god, men de kunne ikke være med på bevilgning.
- En var redd de frivillige bidrag ville bli mindre, om kommunen bevilget. Sånn at kommunen tilslutt måtte overta hele avlønningen.
- Et par anbefalte og andre talte imot.
- Det hele endte opp med et forslag: Andragendet innvilges ikke, Dette ble vedtatt med 12 mot 12, idet ordførerens stemme gjorde utslaget.

En av hovedoppgavene til Sanitets foreningen var å undervise vanlige folk om husstell, hygiene og sykestell. Foreningen avholdt flere demonstrasjonskurs i syke og barnestell bl.a. på Sømme Husmorskole og på Emmaus. Kurset varte i 2 dager på hver plass. Hele 150 kvinner var innom bare på Sømme.

I 1917 ble Haalands lokale Kvinneråd dannet og initiativet var tatt av Sola Sanitetsforening. Dette var det første kvinnerådet på landsbygden på Vestlandet. Frk. Rabbe ble valgt til formann, Anna Hjelmesæth til nestformann.

I årene som kom var Sanitetsforeningen aktivt med på mange fronter i tillegg til sykepleien med kampen mot tuberkulosen, som bl.a. skolekjøkkenkurs, demonstrasjonskurs i syke- og barnepleie. Det ble fokusert sterkt på renslighetens betydning for sundheten og fokus på drikkevannskvaliteten.

I april 1923 besluttet styret i Saniteten at oppta arbeidet for opprettelse av gamle- og sykehjem for bygden og man satte kr. 1000 i banken. (I dag ville det vært det samme som kr 23 500,-) I flere år samlet de inn penger til dette formålet.

I 1930 fikk foreningen en sykepleierske som ble ansatt som helsesøster og stod til helserådets disposisjon. Foreningen startet helseundersøkelse for skolebarn og det nye skolebadet ved Røyneberg skole var nå ferdig og kunne tas i bruk. Det var installert i skolens kjelleretasje. Det hadde 12 dusjer til bruk for skolebarn, 2 fotvasker, 2 karbad, og 4 dusjer til bruk for voksne.

I 1936 skjedde det noe trist. Sykesøster Serina Harboe, som bare var 31 år, døde denne høsten. Det ble en heftig avisdebatt om årsaken til hennes dødsfall. En av diagnosene var at hun var utslitt. For eksempel i Årsmelding for 1934 står det at hun hadde vært i fast pleie 241 dager. I tillegg hadde hun hatt en mengde sykebesøk samt assistert legen under skolebarnundersøkelsen. Hun besøkte så hvert eneste hjem hvor det hadde vært noe å bemerke med barna og fulgte opp legens ordre.

I 1937 slutter lærerinne fru Anna Hjelmesæth i Sola Sanitetsforening. Hun var med og startet Sanitetsforeningen i Sola i 1912. Hun var født i Ulvik i Hardanger 25 mars 1878. Hun var lærerinne og begynte sitt virke i Madla og Sunde. Sola var jo på den tida en del av Håland Krets som innbefattet Sola og Madla. Hun hadde post der fram til 1919, da kom hun til Røyneberg i Sola. Og der var hun resten av sitt yrkesaktive liv. I tillegg til Røyneberg var hun håndarbeidslærerinne på de fleste skolene i Sola. Hun var på den måten

godt kjent i bygda og hadde mange venner. Hun var formann i Saniteten i 25 år fra 1912 – 1938, da hun flyttet fra bygda.

Under krigen var aktiviteten i laget av naturlige grunner mindre. Etter krigen kan vi lese i avisen: ”Sola Sanitetsforening har mottatt en del brukte, utenlandske klær til utdeling. Frakker, dresser, kåper og kjoler. Alt til voksne. De som ønsker å komme i betraktning melder seg til styret.”

Foredaget fortsatte nå med Torbjørg som foredragsholder.

I 1947 fikk Sola eget vaskeri. Det er Bondekvinnelaget, Husmorlaget og Saniteten som har startet opp vaskeriet. Tyskerne etterlot seg dette vaskeriet ved Sola Meieri og kommunen overlot det til de 3 kvinnelagene. Vaskeriet i Sola er det første i sitt slag i Rogaland-bygdene. Men det var flere som var redde for å sende skittentøyet til et slikt vaskeri, de trodde at det ville bli ødelagt. Svaret fra vaskeriet var at tøyet ble finere håndtert der enn når en stod og gnikket hjemme.

I årsmeldingen for 1956 står det at foreningen drev vaskeri, hadde folkebad på Røyneberg skole, spedbarn og småbarnskontroll, husmorkontroll, sykesøster og husmorvikar. 7 barnedåpskjoler hadde de nå fått sydd til utlån.

Så 34 år etter at Saniteten tok initiativ til et gamlehjem åpner Soltun i 1957. Mer og mer av aktiviteten ble så overtatt av kommunen. Tidlig på 1960 tallet overtar kommunen ansvaret for hjemmesykepleien og husmorvikarordningen.

I 1961 åpner foreningen et nytt hypermoderne vaskeri på Sande til kr. 170 000,-. Dette ble drevet av Sanitetsforeningen og Sola Bondekvinnelag.

I 1968 åpner så nytt helsehus i Sola-krossen. Kommunen stod for byggingen, men det skulle drives av Sanitetsforeningen.

En annen person som gjorde utrolig mye for Saniteten var Berta Sømme. I hennes tid som leder startet de med husmorvikarordning, spedbarnskontroll og husmorkontroll. Berta var født i 1898. Hun var formann i Sola Sanitetsforening fra 1953 – 1960.

Men Berta var mest kjent som Sola's mangeårige jordmor. Hun var den første kvinnen i Herredsstyret i Sola. Hun var den første kvinne med bilsertifikat fra Sola (riktignok protesterte hun på dette og sa at også fru Lund på Sola Strandhotell hadde bilsertifikat). I sitt virke som jordmor tok hun imot mellom 60 og 80 barn i året. Ved siden av denne jobben hadde hun tid til: Formann i Sola Sanitetsforening, Santalmisjonen, Sjømannsmisjonen, Alliansemisjonen, Menighetsrådet og styret i Sola Vaskeri.

Det er deilig å kunne vera til hjelp sa Berta i et intervju på 70 års dagen.

Berta døde i 1994, 96 år gammel.

På 60 og 70 tallet var foreningen på topp, da var 2 av 3 damer medlemmer i Saniteten. På midten av 70 tallet var det 2600 medlemmer. Det var mange oppgaver og pengene ble samlet inn av i alt 12 arbeidslag rundt om i kommunen. Her var det mange flittige arbeidshender.

Det var nok hovedbasaren som var den største inntektskilda den gang, som i dag.

Etter dette har det gått gradvis nedover med medlemstallet, husmødrene begynte i arbeid og det var ikke så nødvendig å møtes i forening. I tillegg tok kommunen over flere og flere av oppgavene som Saniteten hadde hatt ansvar for.

Men Sola Sanitetsforening og alle andre sanitetsforeninger rundt om i det ganske land har fortsatt viktige oppgaver. Mye av pengene går i dag til forskningsprosjekt. Så som kreft, psykisk helse, revmatisme og mange andre oppgaver.

I Sola er Saniteten fremdeles aktiv, med basarer, lager fastelavnsris, holder mannequin-oppvising, medlemsmøter, bussturer og flere andre ting. De har fremdeles en

beredskapsgruppe, tilknytta Sola kommunes beredskapsavdeling. Altså en høyst oppegående 100 åring.

Etter foredraget var det først julgrøt og så basar som ble ledet av lagets styre. Det virket som alle fikk premie, men det var også noen som fikk flere enn en premie. Uansett alle var fornøyde.

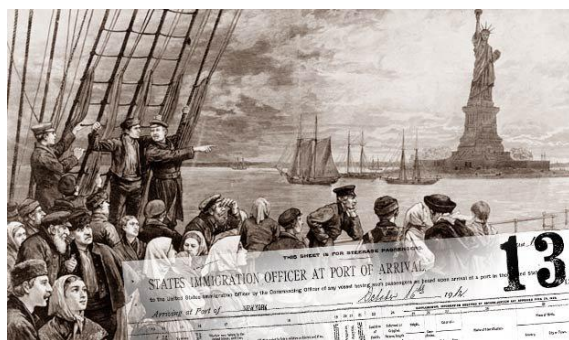
Til slutt var det tippeleken som Erik L. Sande nok en gang hadde organisert. Det var 4 stk med 10 rette og 3 stk med 11 rette. De tre med 11 var Sverre B. Sunde, Kåre Myklebust og Tor Erik Hansen. Merkelig nok var det de tre som hadde stått framme og ropt opp loddene til basaren.

Møte nr. 7

Tid: Torsdag 17.januar, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"I emigrantane sine fotspor"

Tarald Oma, styreleder for Sons of Norway kommer for å holde foredrag om emigrasjonen fra Norge og Rogaland til Amerika. Sons of Norway (Sønner av Norge) er en interesseorganisasjon for norsk-amerikanere. Den ble grunnlagt i 1895 i Minneapolis i USA som en hjelpeforening for norske innvandrere. I dag har organisasjonen 400 lokale losjer og nesten 70 000 medlemmer hovedsakelig i USA, men også i Canada og Norge. Tarald skal ta oss med i fotsporene til noen av disse utvandrerne og viser bilder fra en tur laget hadde for noen år siden. Alle oss har et eller annet forhold til dette med utvandring av Nordmenn til Amerika, om det var slekt eller venner. Så dette blir spennende.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.7

Til stede: 34

Leder åpnet dette første møtet i 2013. Temaet for foredraget var "I emigrantane sine fotspor" og foredragsholder var Tarald Oma med medhjelper Gunleif Seldal. Foredraget var basert på en tur arrangert av Sons of Norway i 2010.

Tarald startet først med en bakgrunnshistorie om utvandringen til Amerika. Fra år 1825 til år 1900 emigrerte ca. 900 000 nordmenn til Amerika. Norge var faktisk nr. 2 i prosent etter Irland av emigrerte i forhold til folketall. Fra Tyskland emigrerte ca. 6 millioner mot 4,5 millioner fra Italia, men prosentvis var de bak Norge. For Tarald var dette med emigrasjon interessant siden far til Leiv Eriksson som oppdaget Amerika kom fra Jæren. I tillegg var nær slekt emigrert som bror til bestefaren og bestemoren. Dette gjorde at han var aktivt med i foreningen Sons of Norway. Rundt 1950-tallet var det mye snakk om hvordan folk hadde det i Amerika. Han husker selv når Amerikabåten (julebåten) kom til Stavanger med en onkel ombord. Han husker de første som gikk i land med store hvite hatter, gullring og gull i tennene.

Sons of Norway var opprinnelig et slags forsikringsselskap dannet av grupper av nordmenn.

Turen i 2010 var en av flere slike turer de hadde tatt. Dette året gikk turen fra Minneapolis til Seattle på vestkysten. Minneapolis var et naturlig start punkt for nordmenn etter at det ble konstruert en kanal fra Hudson River til The Great Lakes. Dette gjorde at de kom et stykke lengre inn i landet med båt. Chicago var hovedbyen i område, hvor også flere nordmenn bosatte seg. Vannveien ble ofte brukt før jernbanen ble anlagt. Byen Duluth er den en kommer lengst inn via vannveien. Tarald sa at for en norsk bonde, kanskje fra et småbruk i Sogn var det stor forandring å komme til områdene i Minnesota, som er staten hvor byen Minneapolis ligger. Her fikk de utlevert 640 mål pløybar jord på helt flat mark. Sammenlignet med småbruk på 50-60 mål i en skråning inne i en fjord, var dette helt annerledes

Som sagt turen startet i Minneapolis med Knut Djupedal som guide. De var 42 stykker med på turen. Første stopp var i statens hovedstad St.Paul, nabobyen til Minneapolis. Utenfor "Capitol" bygningen stod det en statue av Knute Nelson. Han var fra Evanger utenfor Voss. Han ble en mektig mann i Minnesota. Utdannet jurist, senator og senere kongressmann for Minnesota. Det sies at han kunne ha blitt president hvis han hadde vært født i USA. På veien videre passerte de byen Alexandria hvor den berømte Kensington runesteinen ble funnet i 1898. Steinen skal være datert til 1362, basert på tolkningen av runene. Runetypen skal være av samme type som ble brukt i sørvest Sverige på den tiden. Men det er fremdeles stor strid om den er ekte eller ikke.

I byen Moorhead som ligger ved Red River er det en kopi av Hopperstad stavkirke i Sogn. I byen er det også et museum med navnet Hjemkomst Centre, med en kopi av et vikingskip med samme navn. Skipet ble bygget i dette området og har faktisk seilt til Norge. Nå er det permanent i museet.

De passerte så byen Fargo og da var de over i staten Nord Dakota. Områdene her var blant de fattigste i landet, men nå er det gjort noen enorme oljefunn som kan forandre dette helt. Nord Dakota er veldig flatt og Tarald sa at han en gang hadde krysset staten med fly var alt flatt. Flyturen varte i to timer. Byen Medora var neste stopp. Det var en populær turistby ved foten av Badlands. Her så det ennå ut som en "will vest" by. Badlands var i motsetning til det flate området de nå hadde krysset, veldig kuppert bestående av kalkstein og brunkull. Navnet hadde området tydeligvis fått fra cowboy tiden hvor røver og banditter lett kunne gjemme seg. I dette området ligger også Theodore Roosevelts nasjonalpark.

Turen fortsatte nå videre over i staten Montana til byen Glendive. Her i området var det ca. 100 000 etterkommere av nordmenn. Mange var fra Jæren. Her drev de stort med sauer. På veien videre kom de så forbi stedet hvor slaget ved Little Big Horn fant sted. Her i juni 1876 møttes General Custer og indianer høvdingen Sitting Bull. Slaget endte opp med at 260 soldater ble drept og jaget på flukt, mens ca. 100 indianere døde. Det var minnesmerke og mange gravsteiner her av de falne, både soldater og indianere.

Neste stopp var Billings, den største byen i Montana med ca. 105 000 innbyggere. Her var det mange nordmenn og noen av dem viste stolt fram et vikingskip som de benyttet på 17.mai. Her dyrket de sukkerroer for sukker produksjon. Ca. midt i Montana ligger den lille byen Big Timber med ca. 1650 innbyggere. Her var bestefar til Tarald tømmerhogger. Nå var det ikke mye skog igjen.

Ved byen Three Forks starter både elvene Missouri og Mississippi, der elvene Jefferson, Madison og Glenn renner sammen. De var så innom hovedstaden i Montana, byen Helena. Her besøkte de den flotte "Capitol" bygningen.

På turen var de innom flere lokallag av Sons of Norway, såkalt "lodge". Her ble de vel tatt i mot med middag og underholdning. Disse lokallagene samlet seg ved anledninger oftest om sommeren og ut av disse ble det på en måte et lag for hele Rogaland eller fra andre fylker. Når de møttes hadde de med seg faner som var laget i Norge. Tarald hadde etterlyst en slik fane fra Time. En av lederne for et lokallag i Montana hadde funnet den på et loft og Tarald fikk den. Den er nå på bygdemuseet på Undheim.

De reiste så videre til Flathead Indianer-reservat og et flott indianer museum. De fikk også en kort tur innom staten Idaho og stoppet i byen Wallace. I området her er det tatt ut store mengder sølv helt fra 1780 tallet. Dette var en typisk gruveby.

Den siste staten de var innom var Washington helt på vestkysten av USA. Grensebyen her heter Spokane og her ble de vel mottatt i Sons of Norway's, Tordenskiold Lodge. Demningen Grand Coulee Dam stoppet de ved. Dette kraftanlegget er USA's største basert på vannkraft. Det ble bygget mellom 1933 og 1942 og er et av verdens største byggverk i betong.

De var nå snart ved enden av reisen i byen Seattle, men først passerte de verdens største flyfabrikk, Boeingfabrikken. Her fikk de omvisning.

På endestoppet i Seattle er det mange nordmenn og de fleste driver med fiske. Det var mye "norsk" i byen som skilt, navn og flagg. Fiskehavna hadde navnet Ballard. De var selvsagt også her innom lokallaget til Sons of Norway og et museum "The Nordic Heritage Museum".

VEDTEKTER

FOR

SOLA HISTORIELAG

Stiftet 2. oktober 1997

Vedtatt på årsmøtet den 15.januar 1998
Revidert på årsmøtet den 21.februar 2008 *

- § 1 Sola Historielag har til formål å fremme interessen for lokalhistorie og kulturvern og samle inn og ta vare på alt som har betydning for bevaring av og formidling om folks livsvilkår og næringsdrift i Sola gjennom tidene.
- § 2 Aktiviteter innenfor formålet kan være:
- egne aktiviteter: arrangere møter, kurser, ekskursjoner, registreringer, innsamling av muntlig, tradisjon, musikk, målføre, stedsnavn, fotografier og annet av historisk interesse
 - samarbeide med tilsvarende lag og organisasjoner: spesielle tiltak for vern av fornminner og kulturminner, utarbeidelse av skriftlige materialer, formidling overfor myndigheter, skoleverket og generelt overfor befolkningen
 - samarbeide med Sola kommunes kulturkontor: bistå som høringsinstans, bidra med innspill til planer, utføre definerte oppdrag i kommunen.
- § 3 Laget står tilsluttet Landslaget for lokalhistorie og Rogaland historie- og Ættesogelag.
- § 4 Medlemmer av laget er:
- Personlige medlemmer som betaler den årlige kontingent.
 - Æresmedlemmer etter § 9.
- Kontingenten fastsettes av årsmøtet.
Utmelding skal skje skriftlig.
Styret kan beslutte å slette et medlemskap når kontingenten ikke er betalt ved årets utløp.
- § 5 Laget ledes av et styre på inntil **7 medlemmer**. *
- Årsmøtet velger:
- leder for **2 år** *
 - nestleder, kasserer, sekretær og 4 styremedlemmer, alle for **2 år** *
 - 1 revisor for 2 år
 - valg nemnd på 3 medlemmer for 2 år
- Styret blir sammenkalt av lederen.
Styremedlemmene skal få innkalling minst 3 dager før møtet.
Styret er beslutningsdyktig når minst **4 medlemmer er til stede**. *
Styret kan utpeke nemnder til å utføre spesielle oppgaver.
- § 6 Regnskapet skal føres for hvert kalenderår og legges fram for årsmøtet til godkjenning i revidert stand.

- § 7 Årsmøtet holdes hvert år innen utgangen av februar. Det skal kunngjøres i lokalpressen med 14 dagers varsel.

Årsmøtet skal behandle:

- årsmelding
- revidert regnskap
- valg
- fastsettelse av kontingent
- innkomne forslag

Alle som møter personlig og som har betatt kontingenten for siste år, kan stemme. Saker som ønskes behandlet på årsmøtet, må være innkommet til styret senest 8 dager i forveien.

- § 8 Ekstraordinært årsmøte kan innkalles når styret bestemmer det, eller når 10 stemmeberettigede medlemmer krever det.
For innkalling og varsel gjelder de samme regler som for årsmøtet. Ekstraordinære årsmøter kan bare behandle saker som er annonsert i innkallingen.

- § 9 Årsmøtet velger Æresmedlemmer etter forslag fra styret

- § 10 Lovendringer kan foretas på årsmøte med 2/3 flertal

- § 11 Oppløsning av laget kan skje når 2 påfølgende årsmøter beslutter det med 2/3 flertall. Lagets arkiv, aktiva og midler går over til Sola kommunes kulturkontor

.